

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 34 (01)

*Рябовол Лілія Тарасівна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
lryabovol8@gmail.com*

СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА ПРО НАУКОВУ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті, відштовхуючись від положень системного підходу, законодавство про наукову і науково-технічну діяльність розглянуто як цілісну, ієрархічну сукупність взаємоузгоджених і таких, що доповнюють і розвивають положення одне одного, нормативно-правових актів, а саме: Конституції України, законів України, підзаконних актів, міжнародних і регіональних актів та міжнародних договорів України. На усунення недоліків законодавства про наукову і науково-технічну діяльність запропоновано провести кодифікацію, яка дозволить впорядкувати його та оновити змістовно з урахуванням європейських стандартів у цій сфері діяльності.

Ключові слова: система законодавства, наукова і науково-технічна діяльність, закони, підзаконні нормативно-правові акти.

Ryabovol L. SYSTEM OF LEGISLATION ON SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC AND TECHNICAL ACTIVITIES

In the article, proceeding from the provisions of the systematic approach, the legislation on scientific activities is considered as a holistic, hierarchical set of mutually agreed and complementary and developing provisions of each other, normative and legal acts, namely: the Constitution of Ukraine, the laws, the subordinate acts, international and regional acts and international treaties of Ukraine. To remedy the shortcomings of legislation on scientific activities, it is proposed to conduct a codification that will allow it to be streamlined and updated in a meaningful manner, taking into account european standards in this area of activity.

Key words: the system of legislation, scientific and scientific-technical activity, laws, subordinate legal acts.

Постановка проблеми. Рівень розвитку науки і техніки є визначальним чинником прогресу суспільства, підвищення добробуту громадян, їх духовного та інтелектуального зростання, зазначено у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [12]. Цим і зумовлена необхідність удосконалення законодавства про наукову і науково-технічну діяльність, як одного із засобів державного регулювання й управління у науковій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, окреслена темою статті, входить до кола наукових інтересів фахівців з наукознавства, економіки, юриспруденції, техніки тощо. Свої дослідження їй присвятили І. Данилова, Ю. Коновалов, О. Нагорічна, А. Пахомова та ін. Дотичними до неї є праці Г. Барабаш, Л. Купіної, Н. Христинченко, С. Черновської та інших вчених, які вивчали особливості правового статусу суб'єктів наукової діяльності, зокрема вченого, наукового і науково-педагогічного працівника. У контексті висвітлення питання державного управління у науковій сфері питання відповідного законодавства зачіпали А. Конверський, М. Корягін, В. Михайлов, А. Поворознюк, Л. Попова, М. Чік, Л. Чуйко та ін.

Наявність значної кількості праць з даної проблематики не свідчить, однак, про те, що вона є вирішеною. У деяких дослідженнях роль і значення законодавства про наукову і науково-технічну діяльність для державного управління у цій сфері недооцінюється. С. Бублик, наприклад, вважає, що основними чинниками формування і реалізації державної науково-технологічної політики є економічний, екологічний, демографічний, освітній, науковий, інноваційний, інформаційний, здоров'я, соціальний, мотивації. Вчений детально досліджує сутність їхнього впливу і лише побіжно вказує, що створення державою сприятливих умов для здійснення науково-

технологічної діяльності має ґрунтуватися на синергетичних засадах, діалектичному поєднанні як внутрішньої самоорганізації та саморегуляції, так і зовнішнього державного стимулювання (політичного, законодавчого, фінансового) розвитку сфери науки і технологій у перспективних напрямках [2, с. 69, 70]. Водночас, до одного з першочергових завдань, які необхідно виконати для структурної трансформації вітчизняної системи підготовки наукових кадрів, вчений відніс коригування законодавчих засад науково-технологічної діяльності [1, с. 77], а, розробляючи стратегію реформування державного управління у цій сфері, він тісно пов'язав перманентне реформування державного управління із законодавчо-нормативним забезпеченням наукової діяльності, оцінивши це як імператив сучасної державної політики [3].

Аналіз проблеми науково-технологічного та інноваційного розвитку в Україні, проведений О. Саверченко, дозволив їй виокремити такі чинники трансформації вітчизняної наукової сфери: організаційно-управлінський, правовий, фінансово-економічний, матеріально-технічний, інноваційний та кадровий. Вчена акцентує, що поглиблення кризового стану науково-технічної сфери вимагає змін у системі її правового регулювання. Перспективним напрямом її реформування, відповідно до вимог ринкових перетворень, є коригування податкового й патентно-ліцензійного законодавства. Необхідно удосконалювати й нормативно-правові акти, що регулюють процеси розгляду, формування, затвердження, фінансування і контролю за реалізацією цільових програм, які фінансуються з державного бюджету, вважає вчена [21, с. 8, 9].

Дослідження, присвячене законодавчому забезпеченню державного регулювання наукової діяльності провели О. Нагорічна та Ю. Коновалов [6]. Однак, його значення для висвітлення цієї проблематики знижується тим, що, поряд із питанням безпосередньо законодавчого забезпечення, у ньому розглянуто й повноваження державних органів у цій сфері, методи державного регулювання, акцентовано на адміністративно-правове регулювання наукової діяльності, що є окремими предметами вивчення. Актуальним наразі є висновок, що загалом в Україні сформовано законодавче поле, яке визначає правові основи наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, однак, значна частина цих норм не реалізується, законодавче забезпечення державного регулювання наукової діяльності потребує вдосконалення.

Достатньо ґрунтовне дослідження проблематики, окресленої назвою статті, провела І. Данилова. Вчена зазначає, що одним з основних способів державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання й невід'ємної складової національної культури і освіти є її належне законодавче регулювання з метою створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у науковій сфері. Нормативно-правовий акт, що регулює суспільні відносини у цій сфері, вчена визначила як офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженим суб'єктом нормотворення у визначеній законодавством формі та порядку, спрямований на регулювання суспільних відносин у науковій сфері. Такими актами є: Конституція України, Закони України, Укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України; постанови, рішення, інструкції міністерств, інших центральних органів виконавчої влади; рішення місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування [4, с. 17].

Разом з тим, аналіз доступних нам праць дозволяє стверджувати, що законодавство про наукову і науково-технічну діяльність не поставало як самостійний предмет вивчення, а також не досліджувалося з позицій системного підходу, який дає змогу найбільш повно висвітлити даний феномен. Саме цим і зумовлена тема і мета нашої статті.

Формулювання цілей статті. Мета статті – обґрунтувати систему законодавства про наукову і науково-технічну діяльність, визначити недоліки законодавства про наукову і науково-технічну діяльність та окреслити напрями його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. З позицій системного підходу, законодавство про наукову і науково-технічну діяльність – система – цілісна, ієрархічно побудована сукупність взаємопов'язаних, взаємоузгоджених, взаємодоповнюючих і розвиваючих положення одне одного нормативно-правових актів. Її структуру визначено на законодавчому рівні. Згідно зі ст. 3 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», законодавство України про наукову і науково-технічну діяльність складається із самого Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у процесі провадження такої діяльності, та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [12].

Такий підхід до структурування законодавства про наукову і науково-технічну діяльність має певні недоліки. Він звужує бачення такої структури і не дає повного уявлення про те, з яких конкретно актів вона складається. Систематизація нормативно-правових актів різної юридичної сили, які регулюють (прямо чи опосередковано) відносини у сфері наукової і науково-технічної діяльності, дозволила розробити таку, на наш погляд, оптимальну схему відповідного законодавства: 1) Конституція України; 2) закони України; 3) підзаконні нормативно-правові акти; 4) міжнародні і регіональні (зокрема Європейського Союзу) акти, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Системотвірним компонентом в описаній структурі законодавства про наукову діяльність є Конституція України, яка закладає основи правового регулювання у науковій сфері. Згідно зі ст. 54 Основного Закону,

громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством [5]. Конституція також окреслює повноваження вищих органів державної влади у науковій сфері.

Конституційні положення знаходять свій розвиток у законах України. Особливу роль серед них відіграє Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку у цій сфері, створює умови для провадження наукової і науково-технічної діяльності, задоволення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку шляхом взаємодії освіти, науки, бізнесу і влади. У законі визначено: коло суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності, їх правовий статус; державні гарантії соціально-правового статусу вчених, наукових працівників, процедури підготовки наукових кадрів і підвищення їх кваліфікації, атестації наукових працівників, правового режиму наукового і науково-технічного (прикладного) результату, посади наукових і науково-педагогічних працівників; повноваження суб'єктів, форми і методи державного регулювання у науковій і науково-технічній діяльності, цілі та напрями державної політики, основні принципи, фінансово-кредитні й податкові інструменти державного регулювання, фінансове забезпечення наукової діяльності, статус Національного фонду досліджень тощо [12].

Положення названого закону окреслюють широке коло відносин, які виникають у зв'язку із провадженням наукової і науково-технічної діяльності, та, у свою чергу, регулюються на рівні окремих нормативно-правових актів. Одним з них є Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», згідно зі ст. 2 якого, пріоритетні напрями розвитку науки і техніки – це науково, економічно і соціально обґрунтовані напрями науково-технічного розвитку на довгостроковий період (понад 10 років), яким надається пріоритетна державна підтримка з метою формування ефективного сектору наукових досліджень і науково-технічних розробок для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, сталого розвитку, національної безпеки України, підвищення якості життя населення. Згідно із ст. 3 закону, такими напрямками на період до 2020 року є: фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави; інформаційні та комунікаційні технології; енергетика та енергоефективність; раціональне природокористування; науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань; нові речовини і матеріали [19].

Метою Закону України «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу» є забезпечення ефективного використання державних коштів та майнового комплексу Національної академії наук та національних галузевих академій наук із задоволення державних і суспільних потреб [17].

Важливими у даному контексті є закони щодо освіти різних рівнів. Згідно зі ст. 5 Закону України «Про освіту», державна політика у сфері освіти формується і реалізується на основі наукових досліджень. Науковий характер освіти одночасно є засадою державної політики у сфері освіти та принципом освітньої діяльності. Метою вищої освіти, зазначено у ст. 17, є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань. Наукова, науково-технічна, інноваційна діяльність закладів вищої освіти – обов'язкова та невід'ємна складова частина їхньої освітньої діяльності [16].

Закон України «Про вищу освіту» встановлює засади функціонування системи вищої освіти, створює умови, зокрема, для поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях. Згідно зі ст. 3 закону, державна політика у сфері вищої освіти, ґрунтується, крім інших, і на принципах: державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької та педагогічної діяльності; державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів закладам вищої освіти, що провадять таку діяльність. Формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються, у тому числі, шляхом: гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, мистецтва, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави; забезпечення розвитку наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності закладів вищої освіти [9].

Закон України «Про науково-технічну інформацію» створює в Україні правову базу для одержання та використання науково-технічної інформації, врегулювання відносин громадян, юридичних осіб, держави, що виникають при створенні, одержанні, використанні та поширенні такої інформації, визначення правових форм міжнародного співробітництва в цій галузі [14].

Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» визначає основи і принципи регулювання суспільних відносин у галузі організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи з метою забезпечення наукового обґрунтування структури і змісту пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки,

наукових та інших програм і проектів, визначення напрямів науково-технічної діяльності, аналізу та оцінки ефективності використання науково-технічного потенціалу, результатів досліджень [13].

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» спрямовується на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України, технологічності виробництва продукції, охорони майнових прав на вітчизняні технології та/або їх складові на території держав, де планується або здійснюється їх використання, розширення міжнародного науково-технічного співробітництва у цій сфері [10].

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. Згідно зі ст. 1 закону, інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг; інноваційний продукт – це результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим Законом [11].

Засади формування системи напрямів інноваційної діяльності та їх реалізації в Україні закладає Закон «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності». Його мета – забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва [19].

Певне місце у системі законодавства про наукову і науково-технічну діяльність посідають Закони України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та «Про авторське право і суміжні права». Перший визначає, зокрема, умови надання правової охорони, патентоздатності винаходу та корисної моделі, порядок одержання патенту, права та обов'язки, що випливають з патенту тощо [18]. Другий охороняє авторське право – особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва [8]. Слід також зазначити, що, у разі порушення права інтелектуальної власності, його захист здійснюється у порядку, встановленому цивільним, адміністративним і кримінальним законодавством, отже, й відповідні правові акти можна розглядати як складник законодавства про наукову діяльність.

Підзаконними нормативно-правовими актами, які, поряд із законами, врегульовують наукову і науково-технічну діяльність, є: Положення про національний науковий центр, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 р.; Положення про порядок визначення наукових об'єктів, що становлять національне надбання, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 р.; Типове положення Про раду молодих вчених при органах виконавчої влади, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р.; Положення про Національну раду України з питань розвитку науки і технологій, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р.; Порядок проведення державної атестації наукових установ, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19.07.2017 р.; Порядок реєстрації міжнародних науково-технічних програм і проектів, що виконуються в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва українськими вченими, а також грантів, що надаються в рамках такого співробітництва, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2017 р.; Порядок формування тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.01.2018 р.; Примірне положення про порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних наукових посад державної наукової установи, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2018 р.; Положення про Національний фонд досліджень України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 р.

Аналіз названих вище та інших актів, які складають законодавство про наукову і науково-технічну діяльність, призвів до певних висновків. Значною мірою вони зумовлюються тим, що така діяльність має багато проявів, які врегульовуються нормами різних галузей права – конституційного (щодо закріплення права на наукову діяльність), цивільного і господарського (щодо охорони авторського права і права на винаходи і корисні моделі, регулювання господарської діяльності суб'єктів у науковій сфері, укладання господарсько-правових договорів), адміністративного (щодо державного управління та адміністративної відповідальності у науковій сфері), кримінального (в частині кримінальної відповідальності за злочини у цій сфері діяльності).

Як результат, законодавство про наукову і науково-технічну діяльність складається з великої кількості актів, які, до того ж, мають різну юридичну силу. Наразі, багато як законів, так і підзаконних актів. При цьому, питання про правильність їх співвідношення залишається відкритим. Так, деякі аспекти функціонування наукової сфери унормовані на рівні підзаконних актів, що, на наш погляд, враховуючи важливість відповідних відносин, слід зробити на рівні законів. Це було б доцільно, хоча б з огляду на те, що законом врегульовуються найбільш важливі суспільні відносини, а сам закон є більш сталим документом, процедура прийняття або внесення змін і доповнень до якого, є ускладненою. Саме законами, а не положеннями, затвердженими постановами Кабінету Міністрів, слід визначити питання про національний науковий центр, наукові об'єкти, що становлять національне надбання, Національну раду України з питань розвитку науки і технологій тощо.

Водночас, незважаючи на значну кількість актів у складі законодавства про наукову діяльність, можливо,

деякі з них варто розвантажити, наприклад, виокремити із Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» положення про Національний фонд досліджень України. Варто розглянути й питання про доцільність інтеграції всіх актів з певного напрямку/виду діяльності у науковій сфері в єдиний законодавчий акт. До такого висновку спонукала, зокрема, розпорошеність норм щодо грантової діяльності. Обґрунтовуючи необхідність їх систематизації, слід вказати на актуальність грантової діяльності на сучасному етапі становлення вітчизняного наукового простору, отже, і потребу пересічного вченого (не фахівця у галузі права) у відповідному єдиному акті, що полегшить доступ до такої інформації.

Слід зазначити й те, що вітчизняне законодавство про наукову діяльність містить акти, ухвалені ще у 90-х роках минулого століття. Очевидно, що на часі їх скасування, хоча б тому, що у науковій сфері, як і в будь-якій іншій, у глобалізованому світі швидко відбуваються зміни, виникають нові відносини.

Чи не єдиним способом усунення перелічених вище недоліків законодавства про наукову діяльність є кодифікація, яка б дозволила впорядкувати й систематизувати його та одночасно оновити змістовно.

Акцентуємо й на тому, що в умовах інтеграції в європейський науковий та правовий простір нагальною є вимога імплементації відповідних положень, адаптації вітчизняного «наукового законодавства». Як справедливо зазначає С. Бублик, модернізація законодавчих актів у сфері наукової діяльності має полягати в їх гармонізації з європейськими стандартами, створенні правових засад розбудови сучасної національної наукової системи [3]. Розвиваючи напрацювання А. Пахомової [7, с. 56], можна стверджувати, що необхідно розробити й затвердити Кодекс про наукову і науково-технічну діяльність в Україні, гармонізований з європейськими стандартами, який має забезпечити як розвиток інтелектуального потенціалу нації і здійснення наукової і науково-технічної діяльності в Україні в умовах євроінтеграції, так і рівноправне залучення вітчизняних науковців до європейського дослідницького простору.

Очевидно, що інваріантною умовою вдосконалення та підвищення ефективності реалізації законодавства про наукову і науково-технічну діяльність є модернізація вітчизняної правової системи загалом, зокрема національної системи права та системи влади й управління в Україні.

Висновки. Реалізація системного підходу до дослідження законодавства про наукову і науково-технічну діяльність дала можливість розглянути і визначити його як цілісну, ієрархічно побудовану сукупність взаємо пов'язаних, взаємоузгоджених, взаємодоповнюючих і таких, що розвивають положення одне одного, нормативно-правових актів, а саме: Конституції України (відіграє системотвірну роль у даній системі); законів, у тому числі кодексів, України; підзаконних актів; міжнародних і регіональних (зокрема Європейського Союзу) актів, а також міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України. З метою вдосконалення законодавства про наукову і науково-технічну діяльність необхідно провести його систематизацію, безпосередньо кодифікацію, яка дозволить одночасно впорядкувати й систематизувати його та оновити змістовно з урахуванням європейських стандартів у цій сфері діяльності. Обмежений обсяг статті не дозволив схарактеризувати міжнародні та регіональні акти як складники цієї системи. Перспективними наразі вважаємо дослідження цього питання та проведення аналізу нормативно-правових актів, які регулюють наукову і науково-технічну діяльність, на наявність суперечностей і дублювань.

Список використаних джерел:

1. Бублик С. Модернізація національної системи формування дослідницького потенціалу. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 1(10). С. 73-79.
2. Бублик С. Основні чинники формування державної науково-технологічної політики. *Вісник Національної академії державного управління*. 2010. № 4. С. 65-72.
3. Бублик С. Стратегічні напрями реформування державного управління у сфері науково-технологічної діяльності. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2011. № 1(8). URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_01\(8\)/index.html](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_01(8)/index.html)
4. Данилова І. П. Законодавче регулювання наукової сфери України: теоретико-правовий аспект. Загальна проблематика на сучасному етапі розвитку держави. *Науковий вісник Ужгородського державного університету. Серія ПРАВО*. 2015. Вип. 32. Т. 3. С. 15-19.
5. Конституції України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vr (дата звернення: 12.09.2018)
6. Нагорічна О. С., Коновалов Ю. О. Законодавче забезпечення процесу державного регулювання наукової діяльності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_5_12
7. Пахомова А. О. Загальна характеристика законодавства у сфері проведення науково-дослідних робіт. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 2(21). С. 52-58.
8. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
9. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

10. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/143-16>
11. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.02.2002 р. № 40-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
12. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
13. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 р. № 51/95-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/51/95>
14. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.1993 р. № 3322-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>
15. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
16. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
17. Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу: Закон України від 07.02.2002 р. в редакції від 16.01.2016 р. № 3065-14. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3065-14>
18. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 № 3687-IX. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
19. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
20. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>
21. Саверченко О. Механізм державного регулювання науково-технологічного та інноваційного розвитку: автореф. дис. ... канд. економічних наук. Київ, 2005. 24 с.

REFERENCES

- Bublyk S. (2009). Modernizatsiia natsionalnoi systemy formuvannia doslidnytskoho potentsialu [Modernization of the national system for the formation of research potential] *Stratehichni priorityety – Strategic priorities*, 1(10), 73-79 [in Ukrainian].
- Bublyk S. (2010). Osnovni chynnyky formuvannia derzhavnoi naukovykh i tekhnolohichnoi polityky [The main factors in the formation of state science and technology policy]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia – Bulletin of the National Academy of Public Administration*, 4, 65-72 [in Ukrainian].
- Bublyk S. (2011). Stratehichni napriamy reformuvannia derzhavnoho upravlinnia u sferi naukovykh i tekhnolohichnoi diialnosti [Strategic Directions of Reforming Public Administration in the Field of Scientific and Technological Activity] *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – Public administration and local government*, 8 Retrieved from [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_01\(8\)/index.html](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_01(8)/index.html) [in Ukrainian].
- Danylova I. P. (2015). Zakonodavche rehuliuвання naukovoi sfery Ukrainy: teoretyko-pravovyi aspekt. Zahalna problematyka na suchasnomu etapi rozvytku derzhavy [Legislative regulation of the scientific sphere of Ukraine: the theoretical and legal aspect. General problems at the present stage of development of the state] *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho derzhavnoho universytetu. Serii PRAVO – Scientific herald of Uzhgorod State University. LAW series*, 32, 15-19 [in Ukrainian].
- Konstitutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k/96-BP] (1996, July 23). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. 30, article 141. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр [in Ukrainian].
- Nahorichna O. S., Konovalov Yu. O. (2014). Zakonodavche zabezpechennia protsesu derzhavnoho rehuliuвання naukovoi diialnosti [Legislative support of the process of state regulation of scientific activity] *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public Administration: Improvement and Development*, 5 Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_5_12
- Pakhomova A. O. (2011). Zahalna kharakterystyka zakonodavstva u sferi provedennia naukovykh i tekhnolohichnykh robot [General characteristics of legislation in the field of research] *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy – Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, 2(21). 52-58 [in Ukrainian].
- Pro avtorske pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 r. № 3792-XII [On Copyright and Related Rights: Law of Ukraine dated 23.12.1993 No. 3792-XII] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> [in Ukrainian].
- Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII [About higher education: Law of Ukraine dated 01.07.2014 № 1556-VII] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
- Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 14.09.2006 r. № 143-V [On state regulation of activities in the field of technology transfer: Law of Ukraine dated September 14, 2006 No. 143-V]

(n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/143-16> [in Ukrainian].

11. Pro innovatsiynu diialnist: Zakon Ukrainy vid 04.02.2002 r. № 40-IV [On Innovation Activity: Law of Ukraine dated February 4, 2002 No. 40-IV] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].

12. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII [On scientific and scientific and technical activities: Law of Ukraine dated November 26, 2015 № 848-VIII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19> [in Ukrainian].

13. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu ekspertyzu: Zakon Ukrainy vid 10.02.1995 r. № 51/95-VR [On scientific and scientific-technical expertise: Law of Ukraine dated February 10, 1995 No. 51/95-VR] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/51/95> [in Ukrainian].

14. Pro naukovo-tekhnichnu informatsiiu: Zakon Ukrainy vid 25.06.1993 r. № 3322-XII [On scientific and technical information: Law of Ukraine dated June 25, 1993, No. 3322-XII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3322-12> [in Ukrainian].

15. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII [On scientific and scientific and technical activities: Law of Ukraine dated November 26, 2015 № 848-VIII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19> [in Ukrainian].

16. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII [On Education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

17. Pro osoblyvosti pravovoho rezhymu diialnosti Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, haluzevykh akademii nauk ta statusu yikh mainovoho kompleksu: Zakon Ukrainy vid 07.02.2002 r. v redaktsii vid 16.01.2016 r. № 3065-14 [On the peculiarities of the legal regime of the activity of the National Academy of Sciences of Ukraine, the specialized academies of sciences and the status of their property complex: Law of Ukraine dated February 7, 2002, as of January 16, 2016, No. 3065-14] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3065-14> [in Ukrainian].

18. Pro okhoronu prav na vynahody i korysni modeli: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 № 3687-IX [On protection of the rights to inventions and utility models: Law of Ukraine dated 15.12.1993 No. 3687-IX] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> [in Ukrainian].

19. Pro priorityetni napriamy innovatsiinoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 08.09.2011 r. № 3715-VI [On Priority Areas of Innovation Activities: Law of Ukraine dated September 8, 2011 No. 3715-VI] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> [in Ukrainian].

20. Pro priorityetni napriamy rozvytku nauky i tekhniky: Zakon Ukrainy vid 11.07.2001 r. № 2623-III [On Priority Areas of Science and Technology Development: Law of Ukraine dated July 11, 2001 No. 2623-III] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2623-14> [in Ukrainian].

21. Saverchenko O. (2005). Mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання naukovo-tekhnologichnoho ta innovatsiinoho rozvytku [Mechanism of state regulation of scientific and technological and innovative development] *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.09.2018

УДК 342.413 (497.1) “1921”

Чернік Світлана Дмитрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
chernik_svitlana@ukr.net

КОНСТИТУЦІЯ КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ, ХОРВАТІВ ТА СЛОВЕНЦІВ 1921 р. : ПЕРЕДУМОВИ ПРИЙНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ

У статті досліджено передумови прийняття Конституції Королівства сербів, хорватів та словенців 1921 року. Висвітлено позиції окремих політичних партій сербів, хорватів та словенців щодо майбутнього державного устрою Королівства. Акцентовано увагу на основних проектах Конституції, запропонованих ними до розгляду Установчим збором. На основі аналізу положень Конституції Королівства сербів, хорватів та словенців 1921 року охарактеризовано її структуру, конституційний лад держави, права, свободи та обов'язки громадян, структуру

Випуск 5. 2018 © С.Д.Чернік, 2018